

Bijlage 2: Leveringszekerheid en energieopslag

EOM (Energy-Only-Market) of capaciteitsmarkt

Recent onderzoek, door Compass Lexecon in opdracht van Energie-Nederland, bevestigt de eerdere bevindingen van TenneT, dat Nederland begin jaren 2030 te maken zal krijgen met aanzienlijke problemen op het gebied van de leveringszekerheid. In het onderzoek wordt gesteld dat doorgaan met op gerichte inkoop van vraag gestuurde respons (EOM) om de toereikendheidskloof te dichten, onvoldoende en niet kosteneffectief zal blijken. Men vraagt zich af of het niet wenselijk is dat Nederland aansluit bij de trend in de EU om over te schakelen van strategische reserves naar gecentraliseerde, marktbrede capaciteitsmechanismen.

Het doel daarvan is om daarmee aan de groeiende toereikendheids-problemen te kunnen blijven voldoen. Hoewel die aanpak kosteneffectief is, zullen daarvoor wel de benodigde investeringen moeten worden gedaan om dat te realiseren.

Een capaciteitsmarkt heeft in de specifieke Nederlandse context verschillende voordelen ten opzichte van een strategische reserve – met als belangrijkste voordeel dat alleen een capaciteitsmarkt de benodigde investeringen mogelijk maakt en daarmee een structurele oplossing voor de lange termijn is.

Daarom wordt mede gezien de ernstige risico's op problemen met de leveringszekerheid en de sociale voordelen van een interventie, geadviseerd tot de snelle invoering van een capaciteitsmarkt. De verouderde gasgestookte elektriciteitscentrales wordt steeds on-economischer door de kortere draaiuren naarmate de penetratie van hernieuwbare energie toeneemt.

De toetreding tot commerciële, regelbare capaciteit is commercieel uitdagend vanwege een steeds riskantere investeringsomgeving. Ook de toereikendheidssituatie in buurlanden blijft onzeker (met name Duitsland) omdat er aanzienlijke ontmanteling wordt verwacht en debenedigde investeringen mogelijk worden uitgesteld. Ook de timing van de ingebruikname van belangrijke interconnectoren, zoals Lionlink (1,8 GW) met Groot-Brittannië ("GB") zijn onzeker.

TenneT's MLZ25 (zie rapport mei 2025) is gebaseerd op een belangrijke rol voor langdurige energieopslag ("LDES") in het Nederlandse systeem begin jaren 2030, terwijl de realisatie ervan onzeker is. Tegelijkertijd zal de vraag naar elektriciteit naar verwachting toenemen met de elektrificatie van eindgebruik, hoewel het groeitempo onzeker is.

E-N heeft het onderzoek onlangs overhandigd aan minister Hermans. De conclusie is volgens Energie-Nederland helder: er moet nú snel actie worden ondernomen. De capaciteitsmarkt vergoedt elektriciteitscentrales en batterijen voor hun beschikbaarheid, niet alleen voor de daadwerkelijk geleverde stroom. Door het groeiende aandeel wind- en zonne-energie draaien conventionele centrales steeds minder uren, waardoor investeringen in onderhoud en nieuwbouw volgens de onderzoekers onrendabel worden.

'De tijd dringt,' waarschuwt Cora van Nieuwenhuizen, voorzitter van Energie-Nederland. Flexibiliteit is onmisbaar bij de energietransitie, vooral met het stijgende aandeel elektriciteit uit zon en wind. Om te kunnen blijven elektrificeren én stroomtekorten te voorkomen, moeten we nu ingrijpen.

Kosten-batenanalyse

De kosten voor het realiseren van een capaciteitsmarkt worden geraamd op een half miljard euro per jaar. Daar staan echter ook opbrengsten tegenover. Het onderzoek schat de maatschappelijke baten op 2,5 tot 3 miljard euro per jaar, door minder prijsspieken en een gemiddeld minder grote stijging van de elektriciteitsprijzen. In omringende landen zoals België is een capaciteitsmarkt al succesvol geïntroduceerd. Het opzetten van zo'n mechanisme neemt meerdere jaren in beslag, waardoor volgens het onderzoek haast geboden is om de stroomvoorziening vanaf 2030 te kunnen waarborgen.

Komend jaar besluit

Minister Hermans, die het rapport in ontvangst nam, erkent de urgentie: 'Een betrouwbare en betaalbare energievoorziening is cruciaal. Het is duidelijk dat maatregelen nodig zijn om te zorgen dat de leveringszekerheid ook op de lange termijn op orde blijft in Nederland. We werken naast een capaciteitsmechanisme verschillende opties uit en nemen komend jaar een besluit. Maatregelen zijn kostbaar en complex en vragen daarom om een zorgvuldige afweging.'

Hoe past Delta21 hierin?

Delta21 biedt met haar grootschalige en langdurige opslag (LDES) veel flexibiliteit aan het stroomnet en past goed in deze Europese ontwikkeling waarbij de energy-only-markt (EOM) wellicht plaats zal gaan maken voor de capaciteitsmarkt. De huidige aanpak vergoedt enkel de werkelijk geproduceerde stroom, die verder wordt op de elektriciteitsbeurs of in de over-the-counter handel (OTC) op basis van bilaterale commerciële overeenkomsten, waar enkel geproduceerde megawatturen (MWh) te koop of te verkopen zijn.

Het beschikbaar stellen van het vermogen van een centrale, wordt enkel indirect vergoed, via onvoorwaardelijke leveringsakkoorden, bijvoorbeeld in de termijnhandel. Door de stijgende vraag naar energie en de daling van fossiele energiebronnen zullen grote stroomstoringen vanaf 2030 steeds waarschijnlijker. Waarschijnlijk zal ook in Nederland een capaciteitsmarkt komen om de daarmee de leveringszekerheid van elektriciteit beter te kunnen garanderen en Delta21 zou daarin heel goed passen.

In het huidige systeem schakelen gascentrales die elektriciteit opwekken, af en toe nog gewoon even bij. Door de duurzame energietransitie neemt echter het aandeel van zonne- en windenergie gestaag toe. De capaciteitsmarkt zorgt dan voor voldoende productiecapaciteit om altijd aan de elektriciteitsvraag te voldoen.

Bij een capaciteitsmarkt schrijft elke netbeheerder dan een tender uit, waarin wordt aangegeven waar en wanneer problemen op het net worden verwacht. De kosten voor een dergelijke capaciteitsmarkt worden geraamd op een half miljard euro per jaar. Maar bij een stroomstoring vallen de kosten veel hoger uit. Verder voorkom je er enorme prijsspieken mee', met een veel stabielere elektriciteitsprijs, belangrijk voor het investeringsklimaat.